

ОШ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИНИН ЖАРЧЫСЫ

ВЕСТНИК ОШСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА

BULLETIN OF OSH STATE UNIVERSITY

ISSN: 1694-7452 e-ISSN: 1694-8610

№1/2024, 120-126

ПЕДАГОГИКА

УДК: 37.7.092

DOI: [10.52754/16948610_2024_1_11](https://doi.org/10.52754/16948610_2024_1_11)

**МУМКУНЧУЛУГУ ЧЕКТЕЛГЕН СТУДЕНТТЕРДИН ФИЗИКАЛЫК
АКТИВДҮҮЛҮГҮН КАМСЫЗДОО БОЮНЧА МЕТОДИКАЛЫК СУНУШТАР**

**МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ ФИЗИЧЕСКОЙ
АКТИВНОСТИ СТУДЕНТОВ, С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ ЗДОРОВЬЯ**

**METHODOLOGICAL RECOMMENDATIONS FOR PROVIDING PHYSICAL ACTIVITY FOR
STUDENTS WITH DISABILITIES**

Темирбаева Адалат Карабаевна

Темирбаева Адалат Карабаевна

Temirbaeva Adalat Karabayevna

улук окутуучу, Ош мамлекеттик университети

старший преподаватель, Ошский государственный университет

Senior Lecturer, Osh State University

temirbaeva5858@gmail.com

Сариева Матлюба Акимовна

Сариева Матлюба Акимовна

Sarieva Matlyuba Akimovna

улук окутуучу, Ош мамлекеттик университети

старший преподаватель, Ошский государственный университет

Senior Lecturer, Osh State University

oshgu.sarieva@mail.ru

Адамбаева Жыпаргул Ибраимовна

Адамбаева Жыпаргул Ибраимовна

Adambaeva Zhipargul Ibraimovna

окутуучу, Ош мамлекеттик университети

преподаватель, Ошский государственный университет

Lecturer, Osh State University

aroma9@oshsu.kg

МҮМКҮНЧҮЛҮГҮ ЧЕКТЕЛГЕН СТУДЕНТТЕРДИН ФИЗИКАЛЫК АКТИВДҮҮЛҮГҮН КАМСЫЗДОО БОЮНЧА МЕТОДИКАЛЫК СУНУШТАР

Аннотация

Бул макалада ден-соолугунан мүмкүнчүлүгү чектелген студенттердин билим берүү системасындагы орду жөнүндө болмокчу. Мында студенттер орто, жогорку окуу жайларда билим алуусу, тарбиясын кандай жолдор менен өнүктүрүүгө болоору жазылды. Окутуу жана билим берүү программалары мүмкүнчүлүгү чектелген балдар менен иштөөгө же айрым студенттердин муктаждыктарын канааттандыруу үчүн атайын окуу программалары иштелип чыгып, анализ жүргүзүлгөн. Мүмкүнчүлүгү чектелген студенттерге инклюзивдик билим берүүдө балдардын баардык укуктарынын бузулушу алынып салынат, мугалим окутуу иш-аракетинде баардык балдарга бирдей мамилени камсыздайт жана ошол эле мезгилде мүмкүнчүлүгү чектелген балдар үчүн өзгөчө шарттарды түзөт. Инклюзивдик билим берүүнү уюштурууда мугалим менен үй-бүлөнүн биргелешкен иш аракеттери өтө маанилүү. Мектеп менен ата-энелердин ортосундагы үзгүлтүксүз байланыш окутуу процессинде өзгөчө муктаждыкка ээ баланын билим алуудагы өсүүсүн камсыз кылат. Бул процессте мугалим жетекчи ролду аткарууга тийиш, ал биринчи кезекте ата-энелерге балага туура мамиле жасоо жана таалим тарбия берүү боюнча психологиялык-педагогикалык билимдерди берүүсү зарыл.

Ачкыч сөздөр: мүмкүнчүлүгү чектелген, инклюзивдик билим, ден тарбия, ден соолук, окуу жай, муктаждык.

МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ ФИЗИЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ СТУДЕНТОВ, С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ ЗДОРОВЬЯ

METHODOLOGICAL RECOMMENDATIONS FOR PROVIDING PHYSICAL ACTIVITY FOR STUDENTS WITH DISABILITIES

Аннотация

В данной статье речь идет о месте студентов с ограниченными возможностями в системе образования. Здесь было написано, как можно обучать и воспитывать студентов в средних и высших учебных заведениях. Программы обучения и образования были разработаны и проанализированы для работы с детьми с ограниченными возможностями или для удовлетворения потребностей отдельных учащихся. В инклюзивном образовании учащихся с ограниченными возможностями устраняются все нарушения прав детей, педагог обеспечивает равное отношение ко всем детям в педагогической деятельности и одновременно создает специальные условия для детей с ограниченными возможностями. В организации инклюзивного образования очень важны совместные усилия педагога и семьи. Регулярное общение между школой и родителями в учебном процессе обеспечивает развитие ребенка с особыми потребностями. В этом процессе учитель должен играть ведущую роль, прежде всего, в предоставлении родителям психолого-педагогических знаний о том, как правильно обращаться с ребенком и обучать его.

Abstract

This article is about the place of students with disabilities in the education system. Here, it was written how students can be educated and educated in secondary and higher educational institutions. Training and education programs have been developed and analyzed to work with children with disabilities or to meet the needs of individual students. In inclusive education for students with disabilities, all violations of children's rights are removed, the teacher ensures equal treatment of all children in teaching activities and at the same time creates special conditions for children with disabilities. In the organization of inclusive education, the joint efforts of the teacher and the family are very important. Regular communication between the school and parents in the educational process ensures the development of a child with special needs. In this process, the teacher should play a leading role, first of all, in providing parents with psychological and pedagogical knowledge on how to properly handle and educate the child.

Ключевые слова: инвалидность, инклюзивное образование, санитарное просвещение, здоровье, учебное заведение, потребность.

Keywords: disability, inclusive education, health education, health, educational institution, need.

Киришүү

Бүгүнкү күндө улам кеңири кулач жайып бара жаткан ааламдашуунун алкагында, билим берүү системасы ааламдашуу шартында өз ордун таба билген, кесиптик жана башка социалдык мамилелерди жөндөп кете ала турган, компетенттүү кесип ээлерин даярдоого милдеттүү.

ЖОЖдогу дене тарбия сабагы келечектеги адисти коомдук жана кесиптик ишмердүүлүккө даярдоонун эффективдүү каражаттарынын бири болуп саналат. Ал окуу менен тарбиянын ажырагыс бир бөлүгү. Дене тарбия - студенттерди турмуш тиричиликке жана коомдук пайдалуу жумушка тарбиялоодогу негизги курал болуп эсептелинет. Дене тарбиянын негизги милдети болуп: студенттердин ден соолугун чыңдоо физикалык жактан туура өнүктүрүү турмушта керектүү болгон кыймыл аракеттерди үйрөнүү жана денени чыйралтуу. Дене маданияты адамдын организминде ар тараптан терең таасир тийгизип, анын жалпы чарчоосуна алып келет. Эгерде физиологиялык таасир тийгизүүнү негизгилердин бири деп эске алсак, анда алардын көлөмүнө жана ордуна жараша таасир тийгизүүнүн эки түрүн белгилей кетсе болот. Биринчиден, организмге жалпы таасир тийгизүү, экинчиден, организмге жергиликтүү таасир тийгизүү дене тарбия сабактарына таандык болуп саналат. Мисалы, жүгүрүү, басуу, секирүү, сууда сүзүү, спорттук оюндарды ойноо, дем алуу, булчун системаларына жалпы таасир тийгизүү кудуретине ээ. Ал эми найза ыргытуу, штанга көтөрүү, күрөшүү, тоскоолдуктан өтүү сымал көнүгүүлөр адамдын организминде көбүнчө жергиликтүү таасир тийгизишет [4, 6, 7].

Студенттерди билим алуу учурунда ар тараптуу өстүрүүдө дене тарбия процессинин негизинде ишке ашырылат. Дене тарбия - бул узак уюштурулган педагогикалык процесс анын максаты денеси чың, шандуу, ар тараптуу физикалык жактан калыптанган эмгекке жана өлкөнү коргоого даяр жаранды тарбиялоого багытталган. Дене тарбиянын негизги куралы болуп – бул түрдүү кыймылдуу көнүгүүлөр эсептелинет. Физикалык көнүгүүлөр менен такай машыккандардын борбордук нерв системасынын клеткалары, дем алуу, кан тамыр айлануу системасы жакшырат, жалпы дене чыңалат. Сөөктүн түптөлүшүнө, муундардын кыймылынын активдүүлүгүнө дененин ийилчэктигине физикалык көнүгүүлөрдүн мааниси өтө чоң. Физикалык көнүгүүлөр студенттердин ички органдарына (өпкө, жүрөк ж.б.) да жакшы таасир тийгизет. Физикалык көнүгүүлөрдү аткаруу процесинде студенттин бүт кан тамырлары кыймыл аракетке келип, анын ичинде жүрөккө тиешелүү кан тамыры да кыймылга кирет.

Дене тарбиясынын негизги формасы дене тарбия сабагы, ал окуучулардын ден-соолугунун абалын жана категориясын эске алуу менен атайын программанын негизинде жүргүзүлөт. Дене тарбия сабагы менен катар күн режиминде каралган эртең мененки гимнастика, сабак учурундагы дене тарбиялык көнүгүүлөр, перемендеги кыймылдуу оюндар, секция жана кружоктордогу спорттук сабактар, дарылоочу дене көнүгүүлөрү өткөрүлөт. Мындай көнүгүүлөр ден-соолугунан мүмкүнчүлүгү чектелген баланын ден-соолугунун абалын жана жекече өзгөчөлүгүн, психофизикалык көнүгүүсүн эске алуу менен жүргүзүлөт. Күндүн экинчи жарымында дарылоочу дене көнүгүүлөрүн топто же жекече өткөрүү сунушталат.

Турмушта жана эмгек процесинде адамдардын жалпы физикалык даярдыгы: тез-тез басуу, жүгүрүү, сууда сүзүү, секирүү, топ ойноо тоскоолдуктан өтүү, алыска ыргытуу жана таамай бутага тийгизүү өтө маанилүү экендиги байкалган. Жогоруда белгиленген

көрсөткүчтөрдү калыптандыруу бул дене тарбиясынын негизги милдети болуп эсептелинет [4, 8].

Дене тарбия – тарбиялоонун жалпы тутумунун адамдын ден соолугун чыңдоого жана дененин өсүшүнө арналган бөлүгү болуп эсептелет. Билим берүү тармагында мүмкүнчүлүгү чектелген жаштарга билим берүү, келечекте кесибин тандоого көмөк көрсөтүү үй-бүлө, дос курдаштардын таасири чоң. Жаш адамдын кесиптик калыптанышында үй-бүлө өзгөчө ролду ойнойт, ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген балдарга карата көз карашы, кесиптик келечегин түшүнүүсү чоң мааниге ээ.

Дене тарбия мугалими сабак өтүү учурунда окуучулардын ден соолугуна карата, балдардын тарбиячысы болууга тийиш.

Мугалим сабактын методикалык өзгөчөлүктөрүн колдонуу менен төмөндөгүдөй 3 топтогу милдеттерди аткарууга умтулат:

1. Окуучулардын ден соолугун чыңдоо, алардын туура физикалык өнүгүүсүнө көмөктөшөт.
2. Турмушта зарыл болгон кыймыл аракет көндүмдөрүн өздөштүрүүгө көмөктөшүү.
3. Балдарды адеп-ахлактык, эрктүүлүк жана физикалык сапаттарын тарбиялоо менен ден соолугун чыңдоодо окуучулардын жаш, жыныстык өзгөчөлүгүнө, ден соолугунун абалына (оорукчан балдарга) жараша дене тарбия сапаттарын комплекстүү өткөрүү.

Методология

“Мүмкүнчүлүгү чектелген” деген түшүнүк “майып” сөзүнүн ордуна колдонулса да, ал сөз ар башка маанини туюндурат. “Майып” түшүнүгү “майыптуулукка” өзгөчө маани берген, башкача айтканда майыптуулук көрүнүшүн затташтырган түшүнүк катары көз алдыбызга тартылат. Ал эми “мүмкүнчүлүгү чектелгендик” дароо болбосо да, убакыттын өтүшү менен бул кемчиликтен арылуу мүмкүнчүлүгүн камсыздаган түшүнүк катары кабылданат.

Тубаса же төрөлгөндөн кийин кандайдыр бир себептен улам физикалык, психикалык, сенсордук жана социалдык жөндөмдөрүн ар кандай даражада жоготконуна байланыштуу коомдук жашоого көнүүдө жана күнүмдүк керектөөлөрүн канааттандырууда кыйынчылыктарга дуушар болгон; коргоого, колдоого, карап багууга, реабилитациялык жана консультациялык тейлөөлөргө муктаж болгон адамдар “мүмкүнчүлүгү чектелген” деп мүнөздөлөт.

Көпчүлүк балдар туш болгон көптөгөн майыптар бар. Кээ бирлери майып болуп төрөлүшү мүмкүн, башкалары айлана-чөйрөнүн жагымсыз факторлорунун натыйжасында болушу мүмкүн. Бул майыптардын көбү төмөнкүлөрдү камтыйт:

1. Аудиле жана көрүү процессинин оорулары - бул мүмкүнчүлүгү чектелген окумуштуулар туш болгон шарттардын бири. Бул адамдын кадимки мөндүргө жана көрүүсүнө карабастан тилди түшүнүү кыйынга турган сезгич майыптыгы.

2. Дискалькулия - бул майыптыктын дагы бир түрү. Бул так логиканы же эсептөөлөрдү түшүнбөгөндүк менен байланыштуу.

3. Дисграфия - бул майыптык окумуштуулардын жазуу майыптыгын себеп болгон шарты болуп саналат.

4. Дислексия - дислексия окууга жана ага байланыштуу тилге негизделген кайра иштетүү көндүмдөрүнө таасир этүүчү белгилүү бир окуу мүмкүнчүлүгү.

5. Оозеки сабаттуулуктун кемчиликтери - көрүү-мейкиндик, интуитивдик, уюштуруучулук, баалоочу жана комплекстүү иштетүү функцияларына окшош көйгөйлөрдү жараткан нейрологиялык даттануу [5].

Мүмкүнчүлүгү чектелген студенттер бандиттик сыяктуу акылсыз эмес; алар башка кадимки окуучулар сыяктуу түшүнүүгө жардам берүү үчүн өзгөчө көңүл бурган жана репетитордук стратегияларды талап кылган атайын окуучулар.

Мүмкүнчүлүгү чектелеген балдар үчүн инклюзивдик билим берүүнү уюштурууда мугалим менен үй-бүлөнүн биргелешкен иш аракеттери өтө маанилүү. Жогорку жана орто окуу жайлар менен ата-энелердин ортосундагы үзгүлтүксүз байланыш окутуу процессинде өзгөчө муктаждыкка ээ баланын билим жана тарбия алуудагы өсүүсүн камсыз кылат. Бул процессте мугалим жетекчи ролду аткарууга тийиш, ал биринчи кезекте ата-энелерге балага туура мамиле жасоо жана таалим тарбия берүү боюнча психологиялык-педагогикалык билимдерди берүүсү зарыл. Мугалим ата-энелер менен кызматташууда ата-энелер менен мамиле түзүү ыкмасын колдонуу аркылуу алардын балдарынын окууга болгон кызыгуусун арттыра алат. Себеби, ата-эне окуу процессине тартылган учурда, балада окуу иш аракетине болгон ишеним жаралат, ошол эле учурда мугалимге баланы окутууда көмөк көрсөтүлөт. Демек, окуучулардын үй-бүлөлөрү менен байланыш түзүү окутуу үчүн, инклюзивдик чөйрөнү түзүү үчүн да маанилүү[3].

Мүмкүнчүлүгү чектелген балдар өз кызыкчылыктарын эске алган ата-эненин сүйүүсүнө муктаж, алар ата-эненин күчтүү жана ишенимдүү болуусун каалашат. Ошол себептен, ата-энелерге психологиялык жактан колдоо көрсөтүү аркылуу баланын өнүгүүсүнө салым кошо алабыз

Педагогикалык билим берүүнүн дагы бир маанилүү маселелеринин бири ден-соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген балдардын күн режимин туура уюштуруу боюнча ата-энелерге педагогикалык билим берүү.

Ден-соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген балдардын күн режиминин туура уюштурулушу баланын мектептеги жана орто, жогорку окуу жайлардагы окууга адаптацияланышына жана окуудагы ийгиликтеринин жаралышына таасир берет. Күн режими баланын жаш курагына ылайыкталып, негизги компоненттерди (эс алуу, дене тарбия көнүгүүлөрүн жана туура тамактанууну уюштуруу, уктап эс алуунун узактыгын туура уюштурулушу) эске алуу менен түзүлөт[1].

Ден-соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелеген баланын мектептеги күн режим боюнча да ата-энелер маалыматтуу болушу керек. Ден-соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелеген балдар үчүн чарчоону алдын алуу максатында, иш жөндөмдүүлүгүн оптималдуу уюштуруу үчүн жумасына 1 жолу шаршемби же бейшемби күнү жеңилдетилген окуу күнү каралат. Сабак окуу узактыгы 40 мүнөттөн ашпоо жана сабактардын ортосундагы танапис 10 мүнөткө созулуусу каралган. Сабактын ортосунда дене тарбия мүнөттөрү өткөрүлүүгө тийиш [2].

Ден соолугу начар балдарды спорт аркылуу психологиясын, интеллектуалдык жактан өстүрүүгө болот. Ал үчүн ар бир инсанда каалоо керек болот. КРнын жаштар иштери жана дене тарбия спорт агентигинин олимпиадалык эмес спорт түрлөрү боюнча дрекциянын усулчусунун маалыматы боюнча спорт ийгиликттерин багындырган жеңүүчүгө мамлекет тарабынан 10 миңден 75 миң сомго чейин спендия төлөнүп берилет. Демек, алар спорт боюнча өзүн камсыздай алышат дегендик. Мында ал өз жашоосун гана жеңилдетпесттен, өлкөнүн туусун жер-жерлерде желбирете алышат. Ошондой эле негизги багыт-ден-соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген адамдарды сергек жашоого үндөө алардын да өлкөнүн да намысын коргоп жеништерди багынтуусуна шарт түзүү болуп саналат.

Жыйынтыктап айтканда, келечекке ишенимдүү карай кадамдаган жолубузда негизги максат – бардык билим алуучуларга тең укуктуу жогорку билим берүү. Эл аралык эрежелердин алкагында билим берүүдө мүмкүнчүлүгү чектелгенине же дени сактыгына карабай, бардык адамдарды бийик даражага жеткирүү. Улуттук жана эл аралык деңгээлде жөнгө салынган мыйзамдык негиздер бардык адамдардын тең укуктарга ээ болуусун жана кызмат көрсөтүүгө жооптуу мекемелер баарына бирдей мамиле кылуусун талап кылат.

Биздин окуу жайда дене тарбия сабагында ар бир тайпадан 1-2ден студенттер атайын врачтын корутундусу менен дене тарбия сабагынан бошотулсун деген аныктама менен келишет. Бизде атайын дене тарбия боюнча дарылануу тайпалар ачылган эмес, бирок бошотулган студенттерге, ооруган оорусуна жараша, окуу өлчөмдөрүн аткарышат. Аларга жазуу түрүндө тесттер, ооруган орууларына дене тарбия көнүгүүлөрү менен кантип айыктырып, машыкса боло турган реферат жазышат.

Практикалык түрдө жеңилдетилген өзүнчө көнүгүү тапшырмалар берилет. Мисалы: эркек балдарга белгилүү булчуң тобун өнүктүрүүчү (чыдамкайлыкка, күчкө, тездикке тарбиялоочу) көнүгүүлөр сунушталса, кыздарга келбеттин жакшыртууга, ооруган оорусун айыктырууга багытталган координациясын ийилчээктигин, тулку боюн түздөө, чыдамкайлыкты өнүктүрүүчү көнүгүүлөр берилет.

Ал эми үй тапшырмасына берип, кийин сабакта толуктап суралып, аткарылат.

Мисалы: көзү ооруган студенттерге

- Отургучка отуруп, көзүн оңго, солго кароо 10-20- жолу, жогору төмөн кароо – 10-20- жолу, көздү оңго, солго айлантуу -10 жолу көздү чоң ачып, жабуу ж.б.

Ички органдары ооругандарга:

- Буту бүгүп жатып ичти бошотуп дем алууда ич көтөрүлөт, демди чыгарганды ич түшүрүлөт (болгон күч менен ичти тартып)

- Полго жаткан абалда жасоочу көнүгүүлөр:

Бутту жогору көтөрүп, жазып кайчылаштырып жасоо 20-25 жолу

- Жаткан абалда: буттун кыймылы “велосипед” жасоо 20-30 жолу
- Отурган абалда бутту жазып, денени оңго солго буруу 20-25 жолу
- Полго отурган абалда: денени алдыга оңго, солго ийилтүү 10-15 жолу
- Отуруп туруу 20-30 жолу

Мындан башка дагы колу, буттун булчуңдарынын чыңалышына көнүгүүлөр берилет, көнүгүүлөргө: ийилүү, оңго, солго, артка бурулуу, отуруп туруу, прес жасоо, ордунда секирүү, көмкөрөсүнүн жатып, колду таянып бүтүп жазуу ж.б. кыймылдарды акырын жасап туура дем алса кан айлануу системаларын жакшыртат.

Окуу жайыбыз дагы бул жоопкерчиликти мойнуна алып, университетте билим алып жаткан мүмкүнчүлүгү чектелген студенттердин билим алуу укугун эң жогорку деңгээлде жүзөгө ашырууга аракет кылуу менен атайын мүмкүнчүлүгү чектелген студенттерди дене тарбия сабагына кошумча дене тарбиянын дарылануу (ЛФК) тайпалары бардык орто жана жогорку окуу жайларда ачылышына шарт түзүлүп ачылса, ден соолуктарын чыңдап, ооруган ооруларынан атайын жасалган көнүгүүлөрдүн негизинде айыгууга жакшы шарт болот эле.

Абадияттар

1. Умарбекова А.А., Жайылган кызы М. Инклюзивдик билим берүүдө башталгыч мектептин мугалимдери менен ата-энелердин бирдиктүү иш аракеттери. Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. Бишкек: 2020
2. Инклюзивдик билим берүү идеясы менен иштеген мектептерде ден-соолугунан мүмкүнчүлүгү чектелген окуучуларды жалпы билим берүү программасы боюнча башталгыч билим берүүнүн ылайыкташылган болжолду унпрогмасы. - Б., 2018.
3. Орусбаева Т.А., Дунганова Д.Э., Сакимбаева Э.Р. Инклюзивдик билим берүү. - Б., 2015. - 39-б.
4. Некешов С.Т. “Башталгыч билим берүүнүн методикасы” дисциплинасынын дене тарбия предметине лекцикалык курс ТалМУ.
5. <https://kiiiky.com/ky/students-with-disabilities/>
6. Аблабекова Ж.К., Окен уулу Ш. (2022). Студенттердин ишке жөндөмдүүлүгүнө жана акыл -эс ишмердүүлүгүнө физикалык көнүгүүлөрдүн таасири. *Вестник Ошского государственного университета*. No. 4. сс. 131-136. DOI: 10.52754/16947452_2022_4_131. EDN: SCDSWA.
7. Мамаев Т.М., Аринбаев Б.С., Ибрайим уулу М., Абдилла Уулу Э., Шарипов Ж.М., Мамаев Н.Т. (2022). Состояние заболеваемости и уровень информированности студентов по вопросам сохранения здоровья и профилактики заболеваний. *Вестник Ошского государственного университета*. №4. сс. 20-28. DOI: 10.52754/16947452_2022_4_20. EDN: PQYBYV.
8. Кырбашова М.Т. Элет мектебиндеги өспүрүмдөрдүн физикалык өнүгүүсүн баалоо / М.Т. Кырбашова, С.Т. Бейшеналиева // *Alatoo Academic Studies*. – Бишкек, 2023. – № 2. – С. 118-125.